

Koi Gyula¹

Adalékok egy 1795-ös erdélyi jogtanári beszédet tartalmazó, ismeretlen alkotójú nyomtatvány szerzőségének kérdéséhez – Petrik IX. 321.

Máthé Gábor Professzor úrhoz számos emlék köt. Mind 1997-től az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán, mind az 1999-ben még Államigazgatási Főiskolaként, 2000-től már Budapesti Közigazgatási és Államigazgatási Egyetem néven funkcionáló (majd később Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar elnevezéssel ismeretes) jogelőd intézményünkben hallgathattam a Jubiláns magyar jogtörténeti, illetőleg magyar közigazgatástörténeti előadásait. Mindig is sokra tartottam e nagy formátumú, igazi úriember jogászt, a jeles jogtudóst, aki minden gesztusával, valamennyi szavával példát adott és ad ma is a felnövekvő igazgatásszervező- és jogásznemzedékeknek immár 1967 óta. Őt említve magyar,² német³ és angol nyelvű⁴ önálló és szerkesztői-szerzői monográfiák sora jut az ember eszébe, amelyek közül természetsszerűleg csak azokat nyílik módom felsorolni, amelyeket én személy szerint leginkább jellegadónak érzek. Kisebb dolgozatai közül különösen nagy hatást tett reám Magyaryról írott munkája.⁵ Abban

¹ Tudományos főmunkatárs, Nemzeti Közszoigazgatási Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Lőrincz Lajos Közigazgatási Jogi Tanszék. Kapcsolat: koi.gyula@uni-nke.hu.

² Máthé Gábor: *A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása, 1867–1875*. Budapest, Akadémiai, 1982. 239; Máthé Gábor (szerk.): *Magyar közigazgatás-történet*. Budapest, ÁF, 1982. 181 (megjelent 1989-ben, 1990-ben, 2000-ben és 2002-ben is); Máthé Gábor et al. (szerk.): *Sub clausula, 1920–1947. Dokumentumok két békeszerződés – Trianon, Párizs – történetéből*. Budapest, Magyar Közlöny, 2008. 1324; Máthé Gábor et al. (szerk.): *Sub clausula, 1956. Dokumentumok a forradalom történetéből*. Budapest, Magyar Közlöny, 2006. 764; Máthé Gábor et al. (szerk.): *Sub clausula, 1989. Dokumentumok a politikai rendszerváltás történetéhez. A Grand Strategy*. Budapest, Magyar Közlöny, 2009. 905. A sorozat angol, francia, német, orosz, illetve kínai előszóval, valamint tartalomjegyzékkel jelent meg.

³ Gábor Máthé: *Die Problematik der Gewaltentrennung*. Budapest, MTA–ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport – Gondolat, 2004. 289.

⁴ András Gergely – Gábor Máthé (szerk.): *The Hungarian State. Thousand years in Europe*. Budapest, Korona, 2000. 576.

⁵ Máthé Gábor: Magyary Zoltán tudománytörténeti jelentősége. *Polgári Szemle*, 9. (2013), 3–6. 148–167.

a szerencsében volt részem, hogy az ELTE ÁJK-n megvédett állam- és jogtudományi foglalkozásdoktori (dr. jur.) diplomamunkám (záródolgozatom) konzulensének tudhattam őt.⁶ Bár alapvetően tételes közigazgatási joggal, azon belül is leginkább közigazgatás-elmélettel (a hazai és külföldi közigazgatás-tudománnyal); illetőleg összehasonlító közigazgatással foglalkozhatok (főként a Kínai Népköztársasággal és az Orosz Föderációval), a PhD-fokozatszerzésemet megelőző monográfiám,⁷ illetve a PhD-értekezésem alapulvételével készített nagymonográfiám⁸ is alkalmaz történeti módszert. Utóbbi kötet esetében, ahogy Tamás András előszavából kiderül, a kötet „célja, »leleménye« a történeti ábrázolás és a tudományos műelemzés – a jogtörténész és a közigazgatási jogász módszerének összekapcsolása”.⁹ Ezen bevezető gondolatok kapcsán feltétlenül említendő, hogy a kritikai szövegkiadói, valamint előtanulmány-írói buzgólkodásom révén napvilágot látott *Magyary Zoltán összes munkái I. 1919–1922. Kritikai kiadás*¹⁰ című kötet szakmai lektora Máthé Gábor volt, ahogy az e sorok írása (2020. november 15.) idején még csak megjelenés alatt álló *Magyary Zoltán összes munkái II. 1923. Kritikai kiadás*¹¹ körében e funkciót szintén az Ünnepekt látja el. A 80. születésnap tekintélyes, doyen-i kor, és e sorok írója mindenképpen valamely történeti, mégpedig jogi-művelődéstörténeti¹² dolgozattal kívánja köszönteni a jeles évfordulót

⁶ Koi Gyula: *A magyar közzolgálati jog története a jogirodalom tükrében*. Konzulens: Máthé Gábor. Budapest, ELTE ÁJK, 2008. 100. Szép emlék, hogy a munkát a Jubiláns „PhD-szintű” dolgozatként méltatta, bár anyaga a doktori értekezésemben csak érintőleg került figyelembevételre. A BKÁE-n megvédett szakdolgozatom: Koi Gyula: *Közzolgálati etika*. Konzulens: György István. Budapest, BKÁE ÁK, 2002. 111.

⁷ Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803–1885), Récsi Emil (1822–1864), Concha Győző (1846–1933), Magyary Zoltán (1888–1945)*. Budapest, NKTK, 2013. 178.

⁸ Koi Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kameralisztika időszakától a Magyary-iskola koráig*. Budapest, NKTK, 2014. 487.

⁹ Koi (2014): i. m. 13.

¹⁰ Koi Gyula (s. a. r.): *Magyary Zoltán összes munkái I. (1919–1922)*. Budapest, NKE Szolgáltató, 2015. 237.

¹¹ Koi Gyula (s. a. r.): *Magyary Zoltán összes munkái II. (1923). A magyar állam költségvetési joga*. (Megjelenés alatt.) 203.

¹² Hogy az erdélyi művelődéstörténet kutatásán belül nem a jogtörténeti-közigazgatás-történeti kutatás a fő irány, annak bizonyítéka, hogy az 56 erdélyi művelődéstörténeti tanulmányt tartalmazó kétkötetes retrospektív gyűjtemény a legtagabb értelemben vetten is csak három jogi-közigazgatási jellegű tanulmányt tartalmaz: Juhász Kálmán: A Maros menti hiteleshelyek legrébb emlékei (1930). In Sas Péter (szerk.): *Ódon Erdély. Művelődéstörténeti tanulmányok*. Budapest, Magvető, 1986. 164–193; Szádeczky-Kardoss Lajos: A székely székek (1927). In Sas (1986): i. m. 133–150; Jakab Elek: Volt-e erdélyi országos levéltár? (1887). In Sas (1986): i. m. 328–335.

ülő emeritus professzort. Kissé gondolkodtam, hogy netán érdekkörömben felmerülő kéziratok forrás közreadása¹³ vagy valamely ismeretlen adatú régi nyomtatványunk legyen-e a téma, végül is utóbbi mellett döntöttem.

A könyvészeti bibliográfiák szerepe

Magyarország könyvtörténetében és kultúratörténetében jelentős szerepük van a bibliográfiáknak. Az időben korábbi előzményeket nem tekintve, modern értelemben a legelső között tartjuk számon Szabó Károly (1824–1890), illetve Petrik Géza (1845–1925) könyvéseit. Szabó Károly *Régi magyar könyvtár* című műve első kötetében az 1531 és 1711 közötti magyar nyelvű nyomtatványok könyvészetét tárta fel 1879-ben. Ezt követte 1885-ben a vállalkozás második kötete, amely az 1473 és 1711 közötti hazai idegen nyelvű nyomtatványok számbavételét végezte el. E két kötethez 1885 és 1912 között Sztripszky Hiador (1875–1946) pótlásokat jelentetett meg *Adalékok...* című művében.

¹³ Az NKE levéltárának Koi Gyula személyi fondjában található, illetve a birtokomban lévő egyes iratokról van szó. A fond tartalma: ecsedi Báthori István (1555–1605) országbíró (1586–1605) latin nyelvű ítéletlevele (1586 körül + egy 18. század végi másolati példány); hadadi és murányi gróf Wessélényi Ferenc (1605–1667) nádor (1655–1667) 1665-ös latin nyelvű levele (pecsét levágva); Klapka György (?) (1820–1892) honvéd tábornok francia nyelvű levele, amely fegyverszállítást, valamint a Türr Istvánnal (1825–1908) külföldön való találkozás tényét említi; 6 darab, Kovács Imre (1913–1980) író, politikust ábrázoló fényképfelvétel, akin gázálarcban kaszáva légzésvizsgálati kísérleteket végeznek épp a Magyar-iskola keretei között (vö. *A tanítványok* című film jeleneteit). Birtokomban van mindezen kívül egy 1639-es évszámmal kezdődő, Bánffy Kristóf (1577–1644) tárnokmestert említő, vélhetően nagyszombati tárnokszéki jogi, sok helyen ázásnyomok miatt sajnálatosan olvashatatlan, 18 oldal terjedelmű, latin nyelvű kézirat (1695 körül; 1694-es tárnokszéki nagyszombati jogi nyomtatványhoz kötve); feltehetően Horvát József Elek (1784–1835) ügyész, gimnáziumi igazgató egy 1825 körüli erdélyi kéziratok könyve (182 számozott + 13 számozatlan oldal), amely nagyjából két különféle jogi, kisebb részben történeti és útleírással foglalkozó, valamint egyéb, többségében magyar, esetenként latin és német nyomtatványokból másolt szövegeket, továbbá néhány kéziratok forrás másolatát tartalmazza. Találhatók még két kéziratok könyvbe írott, 1870 körüli előadásjegyzetek, valamennyi számozatlan oldalakkal, tartalomjegyzék nélkül. Az első kéziratban: *Magyar közigazgatási jog* (160 oldal, melyet hat üres lap követ); hozzákötve: *Pénzügytan, vagy pénzügyi törvényisme* (134 oldal); azaz összesen 294 oldal. A második kéziratban: *Közjog* (288 oldal). Említendő Csekey István (1889–1963) Zolnai Bélával (1890–1969) folytatott levelezése, amely a Zolnai által Csekey dedikált könyveiből összeállított kollektcióba ragasztva maradt fenn. A levéltár számára kerül átadásra egy 1930-as évekből való gépiratos városi, ítéletábrái, illetve kúriai büntetőítelet-gyűjtemény (körülbelül 20 tétel), valamint a Gyalay Mihály (1914–2000?) 1989-ben, 1997-ben, illetve lézerlemezen 2007-ben megjelent legterjedelmesebb, 1452 oldalas *Magyar igazgatástörténeti helységnévlexikon I–II.* című művének nyomdai kéziratához felhasznált eredeti nyomtatott és kéziratok térképhagyaték (körülbelül 30 tétel).

A könyvészeti kutatások szervezettebbé válásával főként az 1711-ig terjedő időszak egyes korszakaiban 30-50%-kal növekedett az ismertté vált nyomtatványok száma, ezért Szabó Károly vállalkozásának utódaként jelenik meg a *Régi magyarországi nyomtatványok* sorozat, amely az 1473-as évszámmal indult 1971-ben, és 2012-ben már a negyedik vaskos köteténél járt, amelynek záró évszáma 1670. Az alapmű *spiritus rectora* a magyar könyvészettudományok doyenje, Borsa Gedeon (1923–).¹⁴

A magyar könyvészet számára hasonlóan jelentős alapmű a Petrik Géza-féle *Magyar könyvészet*, amely az 1712 és 1860 közötti nyomtatványok jegyzékét tartalmazza. Későbbi kiegészítéseit is tekintetbe véve 1888-tól 1928-ig jelent meg. A folytatásokat Kiszlingstein Sándor (1852–1913) és Barcza Imre (1880–1938), valamint Kozocsa Sándor (1904–1991) adták ki, az 1920-as évvel bezárólag. A Petrik-féle könyvészet és folytatásai nemcsak a könyveket és kisnyomtatványokat, hanem a folyóiratokat is regisztrálták.¹⁵

E vállalkozás folytatásának tekintendő az 1921–1944 közötti *Magyar könyvészet* és folytatásai.¹⁶ Mindezek mellett a korai nyomtatványanyag körében szintén jelentős még az Apponyi Sándor-féle *Hungarica* című, a külföldi szerzők által írt magyar vonatkozású műveket tartalmazó bibliográfia, illetve Szabó Károly munkájának hasonló tárgyú harmadik kötete. A gróf Apponyi Sándor (1844–1925) által írott magyar és német nyelvű munka vonatkozásában a kiegészítéseket a szerző halála után Dézsi Lajos (1868–1932) kezdte el, majd a 2000-es években Vekkerdi József (1927–2015) fejezte be. A Szabó Károly-féle harmadik kötetet Hellebrant Árpád (1855–1925) véglegesítette és jelentette meg 1896–1898-ban,

¹⁴ A Szabó Károly, Sztripszky Hiador, valamint Borsa Gedeon nevéhez köthető három hazai alaptermék DVD-lemezen is elérhető. Szabó Károly – Sztripszky Hiador – Borsa Gedeon: *Elektronikus Régi Magyar Könyvtár*. Szabó Károly: *Régi magyar könyvtár I–II. (1473–1711)*. Sztripszky Hiador: *Adalékok... (1472–1711). Régi magyarországi nyomtatványok I–III. (1473–1655)*. DVD-lemez. Budapest, Arcanum, [1879–2000] 2001. A *Régi magyarországi nyomtatványok* negyedik kötetét lásd P. Vásárhelyi Judit (szerk.): *Régi magyarországi nyomtatványok IV. 1656–1670*. Budapest, OSZK, 2012. Az 1801 előtti hazai nyomtatványanyagot rengeteg pusztítás érte, nincs a világon még egy könyvészet, ahol ennyi egy példányban (gyakran sajnálatosan csak töredékesen) fennmaradt úgynevezett *unikális nyomtatvány* lenne. A közölt tételek egy része egykorú adatok alapján feltételezett nyomtatvány, amely példányban nem maradt fenn. Viszont ez a csökkentett számú, de értékes anyag nagyon pontos, példászerű feldolgozást tesz lehetővé, így a feldolgozás mélysége tekintetében az RMNY példa más országok számára is. A sorozat negyedik kötet a 3696. tétellel zárult az 1473 és 1670 közötti nyomtatványokat illetően.

¹⁵ A negyedik alaptermék Petrik Géza et al.: *Magyar könyvészet, 1712–1920. Petrik Géza retrospektív bibliográfiája és a pótlások I–VIII*. DVD-lemez. Budapest, Arcanum, [1888–1921] 2001.

¹⁶ Az ötödik alaptermék Kertész Gyula – Kéglő Ferenc – Komjáthy Miklósné (szerk.): *Magyar könyvészet, 1921–1944*. Betűrendes mutatóval, pótlásokkal, javításokkal DVD-lemez. Budapest, OSZK, 2005.

ennek pótlásai 1990 és 1996 között láttak napvilágot Dörnyei Sándor (1926–) és Szálka Irma (1932–) munkájaként.¹⁷

Petrik IX.: az 1795-ös, újonnan felfedezett, ismeretlen alkotójú erdélyi jogtanári beszédet tartalmazó bibliográfia

A Petrik-féle kiadvány négy kötete (Petrik I–IV.) eredetileg 1888 és 1892 között jelent meg. A fentiekben említett Petrik V. (1973) és Petrik VII. (1989) a pótlásokat tartalmazó kiegészítő kötet, míg a Petrik VI. (1972) és a Petrik VIII. (1991) mutatókötet. (A Petrik VIII.-hoz kiegészítéseket is fűztek a színlapok, gyászjelentések, szentképek tekintetében.)

Az újabb pótlásokat tartalmazó Petrik IX.¹⁸ 2017-ben látott napvilágot. Az I–IV. kötet 11 630, az V. 7660, a VII. 5364, a VIII. 1326, az új, IX. kötet pedig 3782 tételt tartalmaz. A tételek össz-száma 30 417, azaz 61,8%-kal több, mint az eredeti gyűjtés. A Petrik IX. tételeinek száma a teljes anyag 12,43%-a. A gyűjtés tekintetében legkorábbi, 1701–1711 közötti, ritkának minősülő hazai nyomtatványok 655 tételt (2,153%-ot) jelentenek benne.¹⁹ Tizenegy nyelven megjelent anyagait ugyanennyi országban őrzik (Magyarország, Ausztria, Csehország, Horvátország, Kanada, Nagy-Britannia, Németország, Románia, Svájc, Szlovákia, Ukrajna). Ennek 321. oldalán található az újonnan felfedezett, ismeretlen alkotójú erdélyi jogtanári beszéd 1795-ből. A Petrik X. a Petrik IX. mutatóköteté.²⁰

A jogakadémiák és joglíceumok szerepe

A jogakadémiák (vagy szinonim kifejezéssel: joglíceumok) kérdésére több alapirodalom vonatkozik.²¹ Ezen típusú oktatási intézmények alapítása

¹⁷ Apponyi [Sándor] – Szabó Károly – Hellebrant Árpád: *Hungarica Antiqua-katalógus. Régi magyar könyvtár. III.* DVD-lemez. Budapest, Arcanum – OSZK, [1903–1927] 2003.

¹⁸ Kovács Eszter – V. Ecsedy Judit (szerk.): *Magyarország bibliographiája, 1712–1860. IX. Pótlások Petrik Géza Magyarország bibliographiája, 1712–1860 c. művéhez. 1701–1800 között megjelent magyarországi (és külföldi magyar nyelvű) nyomtatványok.* Budapest, OSZK, 2017. 495.

¹⁹ Az ennél korábbi hazai vagy magyar vonatkozású nyomtatványokat a bibliográfusok mind ritkának tekintik, bár vannak százas nagyságrendben és egyetlen példányban fennmaradt nyomtatványok is.

²⁰ Kovács Eszter – V. Ecsedy Judit (szerk.): *Magyarország bibliographiája, 1712–1860. X. Nyomda- és kiadástörténeti mutató.* Budapest, OSZK, 2017. 400.

²¹ A. A.: *A magyar királyi jogakadémiák és joglíceumok története. Hivatalos adatok alapján.* Különlenyomat a *Budapesti Közlönyből*. Pest, Athenaeum, 1873. 273; Horváth Ödön: *Jogakadémia (joglíceum).* In Márkus Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon. IV. Halászyürü – Kitionich.* Hat kötetben,

a protestánsokhoz kötődött, akiknek az állam megtiltotta a felsőiskolák létrehozatalát. Így indult meg a jogi oktatás a protestáns gimnáziumokban: Sárospatakon 1664-ben, Eperjesen 1665/1667-ben, Losoncon 1730-ban, Debrecenben és Késmárkon 1742-ben. Később önálló jogi tanszékeket állítottak fel: Sárospatakon 1793-ban, Debrecenben 1800-ban, Kecskeméten 1831-ben, Pápán 1832-ben, Máramarosszigeten 1836-ban.²² A 18–19. században 14 állami és felekezeti jogakadémia jött létre, amely az egyetemhez képest rövidebb, de felsőfokú oktatást biztosított.²³ Ezek részben királyi vagy állami alapításúak, illetőleg felekezeti alapon működők voltak.²⁴

Állami és királyi jogakadémiák voltak: a győri²⁵, a kassai (jelenleg: Košice, Szlovákia),²⁶ a nagyszebeni (jelenleg: Sibiu, Románia),²⁷ a nagyszombati (jelenleg: Trnava, Szlovákia)²⁸ és a nagyváradi (jelenleg: Oradea, Románia).²⁹ Katolikus jogakadémia volt az egri³⁰ és a pécsi,³¹ református pedig Debrecenben,³² Máramarosszigeten (jelenleg: Sigethu Marmăției, Románia),³³ Pápán³⁴

számos szakférfiú közreműködésével. Budapest, Pallas, 1903. 436–450; Györgyi Kálmán: Jogi oktatás. In Szabó Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia I. A–K*. Budapest, Akadémiai, 1980. 885–908; Pomogyi László: Jogakadémia. In Pomogyi László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikönyvtár*. Budapest, M-érték, 2008. 510–511.

²² Pomogyi (2008): i. m. 510–511.

²³ Horváth (1903): i. m. 437; Pomogyi (2008): i. m. 511.

²⁴ Horváth (1903): i. m. 437; Györgyi (1980): i. m. 900; Pomogyi (2008): i. m. 511.

²⁵ A. A. (1873): i. m. 35–50.

²⁶ Horváth (1903): i. m. 444–445.

²⁷ Horváth (1903): i. m. 437; Szabó Béla: A nagyszebeni jogakadémia megalapításának előzményei. In Máthé Gábor – Révész T. Mihály – Gosztonyi Gergely (szerk.): *Jogtörténeti parerga. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös, 2013. 338–347.

²⁸ Pomogyi (2008): i. m. 511. Megjegyzendő, hogy a nagyszombati jogakadémia az 1777-ben Budára, majd Pestre költöző nagyszombati egyetem helyébe került létrehozatalra.

²⁹ Horváth (1903): i. m. 445; Bozók Alajos: *A nagyváradi királyi akadémia százados múltja 1788-tól 1888-ig, százéves jubileuma alkalmából*. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1889. 254.

³⁰ Udvardy László: *Az Egri Érseki Joglíceum története (1740–1896)*. Eger, Érseki Joglíceum, 1898. xv, 935.

³¹ Csizmadia Andor: Jogi oktatás a Pécsi Kir. Akadémián a 19. században. In Csizmadia Andor (szerk.): *A 600 éves jogi felsőoktatás történetéből, 1367–1967*. A pécsi egyetemtörténeti konferencia anyagából (1967. október 12.). Pécs, PTE, 1968. 27–40; Fényes Miklós: A hazai jog oktatása és tananyaga a Pécsi Akadémián (1798–1799). In Csizmadia Andor (szerk.): *A 600 éves jogi felsőoktatás történetéből, 1367–1967*. A pécsi egyetemtörténeti konferencia anyagából (1967. október 12.). Pécs, PTE, 1968. 41–51; Horváth István: *A Pécsi Püspöki Joglyceum emlékezete, 1833–1923*. Pécs, Publikon, 2009. 313.

³² Horváth (1903): i. m. 446–447; P. Szabó Béla (szerk.): „Ernyedetlen szorgalommal.” *A Debreceni Tudományegyetem jogászprofesszorai*. Debrecen, DE ÁJK – DELA, 2014. 622.

³³ Horváth (1903): i. m. 447.

³⁴ Horváth (1903): i. m. 437.

és Sárospatakon³⁵ működött. Evangélikus jogakadémia volt az eperjesi (jelenleg: Prešov, Szlovákia),³⁶ a pozsonyi (jelenleg: Bratislava, Szlovákia),³⁷ valamint a soproni.³⁸

1901-ben tíz jogakadémia állt fenn: egy állami/királyi (Kassa); két tanulmányi alapból fenntartott királyi (Nagyvárad, Pozsony); két katolikus főpapi (az egri érseki és a pécsi püspöki joglíceum); egy evangélikus (Eperjes); valamint négy református (Debrecen, Máramarossziget, Kecskemét, Sárospatak).³⁹ Ezen intézmények többsége az 1910-es években egyetemekbe olvadt be, vagy megszűnt. (A kolozsvári az egyetem megalapításával szűnt meg 1872-ben. A nagyszebeni 1886–1887-ben, míg a győri 1891–1892-ben fejezte be működését.) Az 1920-as területelcsatolások következtében tovább csökkent a jogakadémiák száma. Az 1930-as években már csak az egri, a kecskeméti és a miskolci⁴⁰ működött, 1949-ben pedig a Rákosi-rendszer végleg megszüntette ezt az oktatási formát [4105/1949. (VII. 5.) Korm. r.].⁴¹

A kolozsvári joglíceum (jogakadémia) történetének alapvonalai

A Kolozsváron felállítandó tudományegyetem (*universitas*) alapítólevelét Báthory István (1533–1586) erdélyi fejedelem (ur. 1571–1586), lengyel király (ur. 1576–1586) és litván nagyfejedelem (ur. 1576–1586) 1581. pünkösdi hó 12-én adta ki bátyjával, Báthory Kristóffal együtt Vilnában (Vilniusban). A „Báthory-egyetemet” a kolozsvári ferencesek tartották fenn a Farkas utcában, valamint a közelben fekvő zárdaépületben. Alapítólevele szavai szerint hittudományt, bölcsészetet és jogtudományt oktattak.⁴² A hiányos adatokból tudható, hogy az oktatást nem a ferencesek, hanem a jezsuiták kezdték meg 1581-ben, és 1585-ben már részben hittant és bölcsészetet is előadtak. 1588-ban somlyói herceg Báthory Zsigmond (1572–1613) erdélyi fejedelem (ur. 1586–1602), Ratibor (lengyelül: Racibórz) és Oppeln (lengyelül: Opole) hercege azonban kitiltotta Erdélyből a jezsuitákat,

³⁵ Horváth (1903): i. m. 437.

³⁶ Horváth (1903): i. m. 446.

³⁷ Horváth (1903): i. m. 445–446; Ortway Tivadar: *Száz év egy hazai főiskola életéből. A pozsonyi királyi akadémiának 1784-től 1884-ig való fennállása alkalmából*. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1884. vi, 324.

³⁸ Pomogyi (2008): i. m. 511.

³⁹ Horváth (1903): i. m. 437.

⁴⁰ Bruckner Győző: *A Miskolci Jogakadémia múltja és kultúrmunkássága, 1919–1949*. Miskolc, ME ÁJK, 1996. 288; Stipta István: *A Miskolci Evangélikus Jogakadémia (1919–1949)*. In Horváth István (szerk.): *A Pécsi Püspöki Joglyceum emlékezete, 1833–1923*. Pécs, Publikon, 2009. 65–86.

⁴¹ Pomogyi (2008): i. m. 511.

⁴² A. A. (1873): i. m. 179.

így az intézmény működése hanyatlásnak indult.⁴³ Történetéről kevés információ van, ám adatok hiányában is a kolozsvári jogakadémia elődtanintézményeként szokás emlegetni,⁴⁴ bár valódi, sokkarú egyetemmé nem nőtte ki magát. A jogi oktatás megkezdéséről sincs konkrét adatunk.⁴⁵

1774 és 1848–1849 között az oktatás az alábbiak szerint folyt: Az I. évfolyam első félévében természet-, magán-, köz- és nemzetközi jogot, valamint elméleti és gyakorlati statisztikát oktattak; a másodikban római jogot, valamint katolikus és protestáns kánonjogot (általános és hazai). A II. év első félévében következett az erdélyi köz- és magánjog elmélete, a közrendészet, a politika, a közigazgatási iránytan (tulajdonképpen *stylus* [a *stylus curialis*ból], azaz [közigazgatási] okiratszerkesztés) és a számvitel. A II. év második félévében a *commertium politicum* (kereskedelemtan), az erdélyi pénzügy és adórendszer, a törvénykezési eljárás és a törvénykezési iránytan (tulajdonképpen *stylus curialis*, azaz bírósági okiratszerkesztés vagy bírósági kauteláris jogászat), továbbá a büntetőjog és a számvitel tananyagokkal.⁴⁶ II. József (1741–1790), a „kalapos király” (ur. 1780–1790) koráig a latin volt az oktatási nyelv, míg 1790 előtt néhány tárgyat németül oktattak (*statistica; stylus politicus; politico-cameralis tudományok*).⁴⁷

Az 1795-ös erdélyi jogtanári beszéd szerzősége

A Petrik-féle bibliográfia IX. kötetének 321. oldalán az 5. tétel így szól: *Nemes ifjak! tizenkilencedik esztendeje, hogy tanítom hazánk törvényét.* [Ismeretlen kolozsvári jogtanár beszéde.] <1795> [Török.]⁴⁸ Cluj-Napoca, Acad.⁴⁹

A terjedelemjelzés nélküli, vélhetően egylapos kisnyomtatványt a Román Tudományos Akadémia Kolozsvári Fiókkönyvtára (*Biblioteca Academiei Române – Filiala Cluj-Napoca*) őrzi, számunkra a szövege nem hozzáférhető. A rendelkezésre álló szakirodalom alapján két jogász oktató jön szóba. Egyikük a vélhetően 1775-től oktató Farkas János, akinek oktatási ideje végét nem ismerjük, csak annyit tudunk róla, hogy büntetőjogot és egyházjogot tanított. A másik pedig Winkler János, aki 1775 és 1815 között volt a hazai jog tanára.⁵⁰ A nyomtatvány

⁴³ A. A. (1873): i. m. 180.

⁴⁴ A. A. (1873): i. m. 181.

⁴⁵ A. A. (1873): i. m. 184.

⁴⁶ A. A. (1873): i. m. 191.

⁴⁷ A. A. (1873): i. m. 193.

⁴⁸ Ebben az évben Török István 1790 és 1830 között működő nyomdász, aki a kolozsvári református kollégium nyomdáját bérelte, három vallási és jelen jogi nyomtatványt adta csupán közre. Kovács – V. Ecsedy (2017): i. m. IX. 127, 133.

⁴⁹ Kovács – V. Ecsedy (2017): i. m. IX. 321.

⁵⁰ A. A. (1873): i. m. 192.

címében említett 19 esztendő az 1775-höz képest a feltételezett 1795-ös megjelenési évet adja ki. Szinnyi is keveset tud életéről. Az általa írtak alapján csak az ismert, hogy a hazai törvények oktatója volt a kolozsvári akadémián. Illetve az alábbi, hely és évszám nélküli (1803 körüli), latin nyelvű munkáját említi, amelyet Jósika Antal kolozsvári jogakadémiai igazgató halálakor írt: *Oratio supremis hon. ill. dni. I. baron Antonii Josika de Branyitska...lycei. reg. princip. acad. Claudiopolitani directoris 1802 die 3-tia Febr.*⁵¹ Ez az új művel kiegészül. Winkler elhalálása a fentebbi forrás alapján 1815-re tehető.

⁵¹ Szinnyi József: *Magyar írók élete és munkái. XIV. Telgárti – Zsutai*. Budapest, Hornyánszky, 1914. 1579.

Irodalomjegyzék

- A. A.: *A magyar királyi jogakadémiák és joglíceumok története. Hivatalos adatok alapján.* Különlenyomat a Budapesti Közlönyből. Pest, Athenaeum, 1873.
- Apponyi [Sándor] – Szabó Károly – Hellebrant Árpád: *Hungarica Antiqua-katalógus. Régi magyar könyvtár III.* DVD-lemez. Budapest, Arcanum – OSZK, [1896–1927] 2003.
- Bozóky Alajos: *A nagyváradi királyi akadémia százados múltja 1788-tól 1888-ig, százéves jubileuma alkalmából.* Budapest, Egyetemi Nyomda, 1889. 254.
- Bruckner Győző: *A Miskolci Jogakadémia múltja és kultúrmunkássága 1919–1949.* Miskolc, ME ÁJK, 1996. 288.
- Csizmadia Andor: Jogi oktatás a Pécsi Kir. Akadémián a 19. században. In Csizmadia Andor (szerk.): *A 600 éves jogi felsőoktatás történetéből 1367–1967. A pécsi egyetemtörténeti konferencia anyagából (1967. október 12.).* Pécs, PTE, 1968. 27–40.
- Csizmadia Andor – Máthé Gábor – Nagy Endre: *Magyar közigazgatás-történet.* Budapest, ÁF, 1982.
- Fényes Miklós: A hazai jog oktatása és tananyaga a Pécsi Akadémián (1798–1799). In Csizmadia Andor (szerk.): *A 600 éves jogi felsőoktatás történetéből 1367–1967. A pécsi egyetemtörténeti konferencia anyagából (1967. október 12.).* Pécs, PTE, 1968. 41–51.
- Gergely, András – Máthé, Gábor (szerk.): *The Hungarian State. Thousand years in Europe.* Budapest, Korona, 2000.
- Györgyi Kálmán: Jogi oktatás. In Szabó Imre (szerk.): *Állam- és jogtudományi enciklopédia I. A–K.* Budapest, Akadémiai, 1980. 885–908.
- Horváth István: *A pécsi Püspöki Joglyceum emlékezete 1833–1923.* Pécs, Publikon, 1923.
- Horváth Ödön: Jogakadémia (joglíceum). In Márkus Dezső (szerk.): *Magyar jogi lexikon IV. Halászyúriú – Kitionich. Hat kötetben, számos szakférfi közreműködésével.* Budapest, Pallas, 1903. 436–450.
- Jakab Elek: Volt-e erdélyi országos levéltár? In Sas Péter (szerk.): *Ódon Erdély. Művelődéstörténeti tanulmányok.* Budapest, Magvető, [1887] 1986. 328–335.
- Juhász Kálmán: A Maros menti hiteleshelyek legrégibb emlékei. In Sas Péter (szerk.): *Ódon Erdély. Művelődéstörténeti tanulmányok.* Budapest, Magvető, [1930] 1986. 164–193.
- Kertész Gyula – Kégli Ferenc – Komjáthy Miklósné (szerk.): *Magyar könyvészet 1921–1944, betűrendes mutatóval, pótlásokkal, javításokkal.* DVD-lemez. Budapest, OSZK, 2005.
- Koi Gyula: *Közszolgálati etika.* Budapest, BKÁE ÁK, 2002.
- Koi Gyula: *A magyar közszolgálati jog története a jogirodalom tükrében.* Budapest, ELTE ÁJK, 2008.
- Koi Gyula: *Évszázadok mezsgyéjén. Négy magyar közigazgatás-tudós útkeresése és életpéldája. Zsoldos Ignác (1803–1885), Récsi Emil (1822–1864), Concha Győző (1846–1933), Magyary Zoltán (1888–1945).* Budapest, NKE, 2013.
- Koi Gyula: *A közigazgatás-tudományi nézetek fejlődése. Külföldi hatások a magyar közigazgatási jog és közigazgatástan művelésében a kamerálisztika időszakától a Magyary-iskola koráig.* Budapest, NKTK, 2014.
- Koi Gyula (s. a. r.): *Magyary Zoltán összes munkái I. (1919–1922).* Budapest, NKE Szolgáltató, 2015.
- Koi Gyula (s. a. r.): *Magyary Zoltán összes munkái II. (1923). A magyar állam költségvetési joga. Kritikai kiadás.* (Megjelenés alatt.)
- Kovács Eszter – V. Ecsedy Judit (szerk.): *Magyarország bibliographiája 1712–1860 IX. Pótlások Petrik Géza Magyarország bibliographiája 1712–1860 c. művéhez. 1701–1800 között megjelent magyarországi (és külföldi magyar nyelvű) nyomtatványok.* Budapest, OSZK, 2017.

- Kovács Eszter – V. Ecsedy Judit (szerk.): *Magyarország bibliographiája 1712–1860 X. Nyomda- és kiadás-történeti mutató*. Budapest, OSZK, 2018.
- Máthé Gábor: *A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867–1875*. Budapest, Akadémiai, 1982.
- Máthé, Gábor: *Die Problematik der Gewaltentrennung*. Budapest, MTA–ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport – Gondolat, 2004.
- Máthé Gábor: Magyar Zoltán tudománytörténeti jelentősége. *Polgári Szemle*, 9. (2013), 3–6. 148–167.
- Máthé Gábor – Gecsényi Lajos – Baráth Magdolna – Katona Csaba (szerk.): *Sub clausula 1956. Dokumentumok a forradalom történetéből*. Budapest, Magyar Közlöny, 2006.
- Máthé Gábor – Gecsényi Lajos – Baráth Magdolna – Katona Csaba (szerk.): *Sub clausula 1920–1947. Dokumentumok két békeszerződés – Trianon, Párizs – történetéből*. Budapest, Magyar Közlöny, 2008.
- Máthé Gábor – Gecsényi Lajos – Baráth Magdolna – Kovács Mónika (szerk.): *Sub clausula 1989. Dokumentumok a politikai rendszerváltás történetéhez. A Grand Strategy*. Budapest, Magyar Közlöny, 2009.
- Ortvay Tivadar: *Száz év egy hazai főiskola életéből. A pozsonyi királyi akadémiának 1784-től 1884-ig való fennállása alkalmából*. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1884.
- Petrik Géza et al.: *Magyar könyvészet 1712–1920. Petrik Géza retrospektív bibliográfiája és a pótlások I–VIII*. DVD-lemez. Budapest, Arcanum, [1888–1921] 2001.
- Pomogyi László: Jogakadémia. In Pomogyi László: *Magyar alkotmány- és jogtörténeti kézikötet*. Budapest, M-érték, 2008. 510–511.
- P. Szabó Béla (szerk.): „Ernyedetlen szorgalommal.” *A Debreceni Tudományegyetem jogászprofesszorai*. Debrecen, DE ÁJK – DELA, 2014.
- P. Vásárhelyi Judit (szerk.): *Régi magyarországi nyomtatványok IV. 1656–1670*. Budapest, OSZK, 2012.
- Stipta István: A Miskolci Evangélikus Jogakadémia (1919–1949). In Horváth István (szerk.): *A pécsi Püspöki Joglyceum emlékezete 1833–1923*. Pécs, Publikon, 2009. 65–86.
- Szabó Béla: A nagyszebeni jogakadémia megalapításának előzményei. In Máthé Gábor – Révész T. Mihály – Gosztonyi Gergely (szerk.): *Jogtörténeti parerga. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére*. Budapest, ELTE Eötvös, 2013. 338–347.
- Szabó Károly – Sztripszky Hiador – Borsa Gedeon: *Elektronikus régi magyar könyvtár. Szabó Károly: Régi magyar könyvtár I–II. (1473–1711); Sztripszky Hiador: Adalékok... (1472–1711); Régi magyarországi nyomtatványok I–III. (1473–1655)*. DVD-lemez. Budapest, Arcanum, [1879–2000] 2001.
- Szádeczky-Kardoss Lajos: A székely székek. In Sas Péter (szerk.): *Ódon Erdély. Művelődéstörténeti tanulmányok*. Budapest, Magvető, [1927] 1986. 133–150.
- Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái. XIV. Telgárti – Zsutai*. Budapest, Hornyánszky, 1914.
- Udvardy László: *Az Egri Érseki Joglyceum története (1740–1896)*. Eger, Érseki Joglyceum, 1898.